

Poznámka

Príbeh Kupida a Psyché sa prvýkrát objavuje v jednom z mála zachovaných románov v latinčine, v *Metamorphoses* (niekedy nazývanom Zlatý osol) Lucia Apuleia Platonica, ktorý sa narodil okolo roku 125 nášho letopočtu. Podstatné je nasledujúce:

Kráľ a kráľovná mali tri dcéry, z ktorých najmladšia bola taká krásna, že ľudia ju uctievali ako bohyňu a kvôli nej zanedbávali uctievanie Venuše. Preto Psyché (ako sa najmladšia volala) nemala nápadníkov – muži mali priveľkú úctu pred jej božstvom a báli sa usilovať o jej ruku. Keď sa jej otec radil s jasnovidcom z Apolla o jej vydaji, dostal nasledujúcu odpoveď: „Nedúfaj v žiadneho ľudského zaťa. Psyché musíš vyniesť na horu a nechať ju tam, aby sa stala korisťou draka.“ Toto poslušne urobil.

Ale Venuša, ktorá žiarlila na krásu Psyché, už pre ňu vymyslela iný trest – prikázala svojmu synovi Erosovi, aby dievča postihol neodolateľnou vášňou k najpodradnejšiemu z mužov. Eros sa vybral uskutočniť to, ale keď Psyché uvidel, sám sa do nej zamiloval. Len čo zostala na hore sama, nechal ju odtiaľ odnieť Západným vetrom (Zefírom) na tajné miesto, kde pripravil majestátny palác. Tu ju v noci navštevoval a užíval si jej lásku, ale nedovolil, aby sa na neho pozrela. Zanedlho ho prosila, aby smela prijať návštevu svojich dvoch sestier. Boh neochotne súhlasil a po vetre

ich priniesol do svojho paláca. Tu sa im dostalo kráľovského pohostenia a ony vyjadrili veľké potešenie nad všetkou nádherou, ktorú videli. Vo vnútri ich však zožierala závišť, lebo ich manželia neboli bohmi a ich domy neboli také krásne ako jej.

Preto zosnovali plán, ako zničiť jej šťastie. Pri svojej nasledujúcej návšteve ju presvedčili, že jej manžel musí byť v skutočnosti obludným klamárom. „Musíš túto noc priniesť do svojej spálne lampu zakrytú pláštom a ostrý nôž,“ povedali. „Keď zaspí, odkryješ lampu – a uvidíš tú hrôzu, ktorá leží v tvojej posteli – a dobodáš ju na smrť.“ Dôverčivá Psyché im sľúbila, že to urobí.

Keď odkryla lampu a uvidela spiaceho boha, uprene naňho hľadela s neprekonateľnou láskou, až kým kvapka horúceho oleja z lampy nepadla na jeho plece a nezobudila ho. Vyskočil, roztiahol svoje žiarivé krídla, pokarhal ju a zmizol jej pred očí.

Dve sestry sa netešili dlho zo svojej zlomyseľnosti, lebo Eros urobil také opatrenia, ktoré viedli ku smrti oboch. Medzitým sa Psyché túlala v zúfalstve a beznádeji a pokúsila sa utopiť v prvej rieke, na ktorú nadabíla, ale boh Pan zmaril jej pokus a varoval ju, aby to už nikdy nerobila. Po mnohých útrapách padla do rúk svojho úhlavného nepriateľa, Venuše, ktorá z nej spravila svoju otrokyňu, bila ju a dávala jej neuskutočniteľné úlohy. Prvú úlohu – roztriedenie zma na jednotlivé kôpky – splnila s pomocou priateľských mravcov. Ďalej mala získať priadzu zlatej vlny z vražedných oviec a trstina na brehu rieky jej pošepala, že to dokáže tak, že pozbiera vlnu z kríkov. Potom musela priniesť pohár vody z rieky Styx, ku ktorej sa dalo dostať len tak, že sa človek vyšplhal po istých neschodných horách, ale stretol ju orol, ktorý jej vzal

I.

Jeden

Som už stará a hnev bohov ma nedesí. Nemám manžela ani dieťa, ba ani priateľa, prostredníctvom ktorých by mi mohli ublížiť. Moje telo, túto biednu zdochlinu, ktorú treba neustále umývať, kŕmiť a denne obvešovať novým a novým oblečením, môžu zabiť, keď sa im zapáči. Nástupníctvo je zabezpečené. Korunu po mne prevezme môj synovec.

Keďže pre všetky tieto dôvody som oslobodená od strachu, napíšem v tejto knihe to, o čom by sa nikto, kto zažíva šťastie, neodvážil písať. Obviním bohov, zvlášť toho, ktorý žije na Sivej hore. Porozprávam o všetkom, čo mi urobil, od úplného začiatku, ako keby som podávala sťažnosť pred sudcom. Ale medzi bohmi a ľuďmi niet sudcov a boh hory mi neodpovie. Utrpenie a pohromy nie sú odpoveďou. Píšem v gréčtine, ako ma to naučil môj starý majster. Jedného dňa sa možno stane, že cestovateľ z gréckych zemí sa opäť objaví v tomto paláci a túto knihu si prečíta. Potom o nej bude rozprávať medzi Grékmi, kde je veľká sloboda slova, dokonca i vtedy, keď sa to týka samotných bohov. Ich múdri muži azda budú vedieť, či je moja sťažnosť oprávnená alebo či by sa boh mohol obrániť, keby odpovedal.

Som Orual, najstaršia dcéra Troma, kráľa Glomu. Mesto Glome stojí na ľavom brehu rieky Shennit z pohľadu cestovateľa,

ktorý prichádza z juhovýchodu, necelý deň cesty ponad Ringal, čo je posledné južné mesto krajiny Glome. Mesto je postavené asi na takú vzdialenosť od rieky, akú dokáže žena prejsť za tretinu hodiny, lebo brehy Shennit sa na jar vylievajú. V lete potom bolo na každej strane suché blato a trstie a množstvo vodného vtáctva. Približne v rovnakej vzdialenosti od brodu Shennit, ako je naše mesto, sa nachádza posvätný dom Ungit. A od Ungitinho domu (ak pôjdete stále na východ a na sever) sa dostanete rýchlo na úpätie Sivej hory. Boh Sivej hory, ktorý ma nenávidí, je syn Ungit. Nebýva však v dome Ungit, Ungit tam sedí sama. V najodľahlejšom kúte domu, kde sedáva, je taká tma, že ju nemožno dobre vidieť, ale v lete niekedy prenikne cez dymové diery v streche dostatok svetla, takže sa ju dá zahliadnuť. Je to čierny kameň bez hlavy, rúk či tváre a veľmi mocná bohyňa. Môj starý majster, ktorého sme volali Lišiak, povedal, že je to tá istá, ktorú Gréci nazývajú Afrodita, ale ja píšem všetky mená ľudí a miest v našom vlastnom jazyku.

Začnem svoje zápisky dňom, keď mi zomrela mama a ostrihali mi vlasy, ako je zvykom. Lišiak – ale vtedy s nami ešte nebol – povedal, že je to zvyk, ktorému sme sa naučili od Grékov. Batta, opatrovatelka, strihala mňa a moju sestru Redival pred palácom, v spodnej časti záhrady, ktorá sa strmo dvíha k prilahlému kopcu. Redival bola moja sestra, o tri roky mladšia odo mňa, a obe sme boli ešte deti. Kým Batta pracovala s nožnicami, mnohé iné otrokyne stáli dookola, z času na čas kvílili pre kráľovninu smrť a bili sa do prs, ale pomedzi to jedli orechy a žartovali. Keď nožnice strihli a Redivaline kučery padli na zem, otrokyne povedali:

C. S. Lewis

„Ach, aká škoda! Všetko zlato je preč!“ Nepovedali nič podobné, keď strihali mňa. Ale čo som si najviac zapamätala, bol chladivý pocit na hlave a horúce slnko na šiji, keď sme v to letné popoludnie s Redival vyrábali domčeky z blata.

Naša opatrovatelka Batta bola žena s veľkými kosťami, svetlými vlasmi a drsnými rukami. Môj otec ju kúpil od obchodníkov, ktorí ju získali ďalej na severe. Keď sme ju trápili, hovorievala: „Len počkajte, kým si váš otec privedie novú kráľovnú a tá sa stane vašou nevlastnou matkou. To vám nastanú iné časy. Budete mať tvrdý syr namiesto medových koláčov a odstredené mlieko namiesto vína. Len počkajte a uvidíte.“

Udalosti nabrali spád a predtým, než by prišla macocha, sme dostali čosi iné. V ten deň bol treskúci mráz. Redival i ja sme boli obuté (zvyčajne sme chodili bosé alebo sme mali sandále) a pokúšali sme sa šmýkať na dvore, ktorý je v zadnej časti najstaršieho traktu paláca, kde sú drevené steny. Bolo tam ľadu od dverí k chlieva až po veľkú kopu hnoja, na ktorej bolo zmrznuté rozliate mlieko, a mláky a moč zvierat, no bola príliš drsná na šmýkanie. A tu už vychádza von Batta s nosom červeným od zimy a vykrikuje: „Rýchlo, rýchlo! Ach, vy ufúlanici! Podťe sa poumývať a potom ku kráľovi. Uvidíte, kto tam na vás čaká. Môj ty svete! Toto bude pre vás riadna zmena.“

„Je to macocha?“ spýtala sa Redival.

„Ach, horšie než to, horšie než to, uvidíte,“ povedala Batta, leštiac Redivalinu tvár rožtekom svojej zástery. „Veľa bitky pre vás dve, veľa ťahania za uši, veľa tvrdej roboty.“ Potom nás odvieďli do nových častí paláca, ktoré boli vybudované zo zafarbených